

BRİTANIYA VƏ AMERİKA İNGİLİSCƏSİ

Şəfa Quluzadə

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

Xarici Dillər Mərkəzinin müəllimi

<https://Orcid.org/0009-0009-3965-6916>

shafatullayeva@gmail.com

Xülasə

İngilis dilini öyrənmək istəyən insanların maraqlandığı mövzulardan biri də ingilis və Amerika ingilis dili arasındakı fərkdir. ABŞ və Böyük Britaniya iki fərqli coğrafiyada yerləşdiyindən və fərqli dövlətlər olduğundan, dillərindəki dəyişikliklər normaldır. İngilis və amerikalı iki insan bir-biri ilə ünsiyyət qurmaqda çətinlik çəkmir və bir-birini asanlıqla başa düşə bilirlər. İki dialektdən birinin daha düzgün və ya yanlış olduğunu deyə bilmərik, çünki hər ikisi öz coğrafiyasında işlənir. Amerika ingilis dili ilə Britaniya ingilis dili arasındakı fərq təkcə vurğu fərqi deyil. Buraya tələffüzlə yanaşı, qrammatika, durğu işarələri, bəzi sözlərin, deyimlərin və tarixlərin yazılışındakı fərqlər də daxildir. ABŞ ingilis və Britaniya ingilis dilləri arasındakı fərqlər onların uzaq mədəniyyətlər olması ilə əlaqədardır. İngilis dilli digər ölkələrdə öz mədəniyyətlərindən asılı olaraq, çox kiçik fərqlər ola bilər, lakin qrammatika və tələffüzün qəbul edilmiş əsas qaydaları ümumi və hərtərəflidir.

Açar sözlər: Amerika ingilis dili, Britaniya ingilis dili, fərqlər, feil, dialekt və s.

BRITISH AND AMERICAN ENGLISH

Shafa Guluzada

Azerbaijan State Pedagogical University

Abstract

One of the topics that interests people who want to learn English is the difference between English and American English. Since the USA and the United Kingdom are located in two different geographies and are different countries, variations in their languages are normal. Two different persons from England and America have no difficulty in communicating and can easily understand each other. Since both dialects are spoken in their own geography, we cannot say that one of the two dialects is more correct or incorrect. The

difference between American English and British English is not just a difference in accent. In addition to pronunciation, it also includes differences in grammar, punctuation, spelling of some words, idioms and dates. The differences between US English and British English are related to having distant cultures. There might be very small differences depending on the culture of other English-speaking countries, but the basic rules of accepted grammar and pronunciation are general and multisided.

Key words: American English, British English, differences, verbs, dialect, etc.

БРИТАНСКИЙ И АМЕРИКАНСКИЙ АНГЛИЙСКИЙ

Шафа Кулузаде

Азербайджанский государственный педагогический университет

Резюме

Одна из тем, которая интересует людей, желающих выучить английский язык – это разница между английским и американским английским. Поскольку США и Великобритания расположены в двух разных географических регионах и являются разными странами, языковые различия являются нормальными. Британцы и американцы без труда общаются друг с другом и легко понимают друг друга. Мы не можем сказать, что один из двух диалектов более правильный или неправильный, потому что на обоих говорят в своей географии. Разница между американским английским и британским английским – это не просто разница в акценте. Помимо произношения, сюда входят также различия в грамматике, пунктуации, написании некоторых слов, идиомах и датах. Различия между американским английским и британским английским обусловлены тем, что это далекие культуры. Могут быть очень небольшие различия в зависимости от культуры других англоязычных стран, но основные принятые правила грамматики и произношения являются общими и всеобъемлющими.

Ключевые слова: американский английский, британский английский, различия, глаголы, диалект и т.д.

Giriş / Introduction

İngilis müstəmləkəçiliyi nəticəsində ingilis dili bütün dünyaya yayıldı və 1921-ci ilə qədər dünya əhalisinin, demək olar ki, dördü biri ingilis dilində danışdı. İngilis dili Amerikaya ilk dəfə XVII əsrin əvvəllərində Britaniya koloniyaları tərəfindən gətirilmişdir. Son 400 il ərzində amerikalıların, eləcə də İngiltərədə və dünyanın qalan hissəsində istifadə edilən dialektlər bir çox fərqli formalar almışdır. Az sayda söz dialektlər arasında tamamilə fərqli mənalar qazanmış, bəzi şivələrdə bəzi sözlər zamanla itmişdir.

Radio, televiziya və internet kimi kommunikasiya vasitələri və qloballaşma sayəsində dünya ünsiyyətinin artması regionlar arasında fərqləndirmə meyilini azaldıb. Ancaq bu gün danışılan Amerika ingilis və Britaniya ingilis dili bəzən bir-birini başa düşmür. Kifayət qədər fərqlər var ki, bu, anlaşılmazlıqlara və ya kobudluğa səbəb ola bilər.

Britaniya və Amerika ingiliscəsi arasında qrammatik fərqlər.

Amerika bir çox fərqli mədəniyyətlərin qovuşduğu bir ölkədir və buna görə də bu fərqli mədəniyyətlərin ortaq dillərinə çevrilən dillər bir çox fərqli elementlərdən qidalanmış və fərqlənmişdir. Qrammatik fərqlər olduğu kimi, tələffüz fərqləri də var [Швейцер, 1967:74].

1. Britaniya ingiliscəsində şəkilçili sözlərin sonundakı samit qoşa işlənir: travel – traveling, traveller. Amerika ingiliscəsində bəzən son samit iki dəfə artırılır: traveling – traveller

2. Britaniya ingiliscəsində look/seem/appear (görünmək), feel (hiss etmək), sound fəllərindən sonra birbaşa isimlər gəlir: Məsələn: She looks a pretty girl. – Şirin qız kimi görünür. Amerika ingiliscəsində yuxarıdakı feillərdən sonra isim gəlsə, “to be” və ya “like” istifadə olunur. Məsələn: She looks to be a pretty girl. – Şirin qız kimi görünür [Томахин, 1988:178].

3. "Shall" və "will" Britaniya İngilis dilində mövzu mən olduqda gələcək vaxtı göstərmək üçün istifadə olunur. Məsələn: I will/shall join them. – Mən onlara qoşulacağam. Bununla belə, Amerika İngilis dilində "shall" gələcək zaman üçün nadir hallarda istifadə olunur.

4. Bu yaxınlarda baş vermiş vəziyyətləri təsvir etmək Britaniya ingilis dilində present perfect tense istifadə edilir. Məsələn: I have just got home – Mən evə indi gəldim. Keçmiş zaman eyni vəziyyətlər üçün Amerika İngilis dilində də istifadə edilə bilər [Журавченко, 1995:89]. Məsələn: I just got home. – Evə təzə gəldim.

5. “Get” feilinin keçmiş zamanı Amerika ingiliscəsində “gotten”dir. Məsələn: He has gotten her wrong. – Onu səhv başa düşdü.

6. Don't need to ilə yanaşı, needn't də Britaniya ingiliscəsində ehtiyac olmadığını ifadə etmək üçün istifadə olunur. Məsələn: You needn't worry. – Narahat olmağınıza ehtiyac yoxdur.

7. Qrup isimləri Britaniya ingiliscəsində həm tək, həm də cəm köməkçi feilləri qəbul edir. Məsələn: The team is/are in the field. – Komanda meydandadır. Amerika ingiliscəsində yalnız tək köməkçi feil qəbul edir.

8. At ön sözü Britaniya ingiliscəsində həftə sonu sözü ilə işlənir. Amerika ingiliscəsində bəzən “at” ön sözünün yerinə “on” ön sözü işlədilir [Антрошина, 2004:146]. Məsələn: Let's meet on/at the weekend. – Həftə sonu görüşək.

9. Britaniya ingilis dilində yüz və yuxarı rəqəmləri ifadə etmək üçün “and” istifadə olunur. Amerika ingilis dilində “and” istifadə olunmaya bilər. Məsələn: There were four hundred and fifty soldiers. – Dörd yüz əlli əsgər var idi.

10. Tarixlərin ifadəsi müxtəlifdir. Məsələn: Britaniya ingiliscəsində 17 January, the seventeenth of January, January the seventeenth. Amerika ingiliscəsində January 17, January seventeenth.

11. Sahiblik suallarında və mənfi cümlələrdə have/has istifadə edərkən:

- Britaniya ingiliscəsində bəzən got, bəzən də do/does köməkçi feilləri ilə işlənir. Məsələn: They haven't got a car. – Onların maşını yoxdur.

- Amerika ingiliscəsində yalnız do/does ilə istifadə olunur. Məsələn: They don't have a car.

12. Britaniya ingiliscəsində “the” musiqi alətlərinin prefiksi üçün istifadə olunur. Lakin Amerika ingiliscəsində belə bir tələb yoxdur. Məsələn: She can't play the piano. – O, pianoda ifa edə bilmir [Арбекова, 1977:94].

13. Aşağıdakı feillərin keçmiş formaları Britaniya İngilis dilində iki şəkildə istifadə olunur və Amerika İngilis dilində adətən onların müntəzəm (-ed) formasında istifadə olunur [Smith, 1950:56].

- Burn burnt / burned
- Dream dreamt / dreamed
- Lean leant / leaned
- Learn learnt / learned
- Smell smelt / smelled

- Spell spelt /spelled
- Spill spilt / spilled
- Spoil spoilt / spoiled

14. Britaniya ingiliscəsində – our ilə bitən sözlər Amerika ingiliscəsində –or ilə bitir.

- Colour / Color
- Flavour / Flavor
- Honour / Honor

15. Britaniya ingiliscəsində sonu –se ilə bitən bəzi sözlər Amerika ingiliscəsində – ze ilə bitir [Антрушина, 2004:124].

- Analyse / Analyze
- Criticise / Criticize
- Memorise / Memorize

16. Britaniya və Amerika ingiliscəsi üzrə digər nümunələr:

Jewellery / Jewelry

Bye law / Byelaw

Pyjamas / Pajamas

Plough / Plow

Programme / Program

Tyre / Tire

Yuxarıda sadalanan nümunələrdən başqa, hər iki dialektin, hətta öz ölkələrində belə gündəlik istifadədə fərqləri mövcuddur. Amerikadakı məktəblərdə tədris olunan ingilis dili ilə gündəlik həyatda istifadə olunan ingilis dili arasında saysız-hesabsız fərqlər var.

Beləliklə, qeyd edə bilərik ki, ölkəmizdəki məktəblərdə tədris olunan ingilis dili Britaniya ingiliscəsinə uyğun düzülsə də, Hollivud kino sənayesinin və musiqi bazarının geniş yayılması sayəsində Amerika ingiliscəsinin tələffüzü bütün dünyada daha tanış və asan başa düşülən hala gəldi.

Ədəbiyyat / References

1. Smith, E.C. (1950). The Story of Our Names. – New York: Harper. – 296 p.
2. Антрушина, Г.Б. (2004). Лексикология английского языка. – Москва: – 288 с.
3. Аракин, В. (1985). История английского языка. – Москва: – 254 с.

4. Арбекова, Т.И. (1977). Лексикология английского языка. – Москва: – 240 с.
5. Журавченко, К.В. (1995). Американский английский: //Англо- русский словарь. – Москва: - 444 с.
6. США: Лингвострановедческий словарь = Dictionary of the USA: Литература. Театр. Кино. СМИ. Музыка, танец, балет. Архитектура, живопись, скульптура (2001). // сост. Г.Д. Томахин. – Москва: «Издательство АСТ». – 1568 с.
7. Томахин, Г.Д. (1982) Американизмы, отражающие особенности общественно-политической жизни США (статья первая) / Г.Д. Томахин // – Иностранные языки в школе. № 1. – с.76–79.
8. Томахин, Г.Д. (1988). Реалии – американизмы: пособие по страноведению – Москва: Высшая школа. – 238 с.
9. Шах-Назарова, В.С. Практический курс английского языка. Американский вариант: учеб. пособие / В.С. Шах-Назарова. – 2-е изд., испр. – М.: Высшая школа, 1985. – 464 с.
10. Швейцер, А.Д. (1986). Литературный английский язык в США и Англии . – Москва: Высшая школа. – 200 с.
11. Швейцер, А.Д. (1967). Различия в лексике американского и британского вариантов современного литературного английского языка / А.Д. Швейцер // Вопросы языкознания. № 2. – С. Репозиторий ВГУ. – с.75- 79.

Məqalə tarixçəsi

Daxil olub 16.02.2024

Qəbul edilib 28.02.2024

Nəşrə tövsiyə edib Ülviyyə Hacıyeva

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent